

^{a.} ^{w.}
CHARACTEREM
BONI JUDICIS,

DISSERTATIONE ETHICO-POLITICA,
PERMISSU AMPLISSIMÆ FACULTATIS
PHILOSOPHICÆ

IN
REGIA ABOENSI ACADEMIA,
SUB PRÆSIDIO

Adm. Reverendi atque Præcellentissimi,

Dn. Mg: JOHANNIS
MUNSTER

Phil. Pract: & Hist. Prof: Publ.
Celeber:

Publico eruditorum examini reve-
renter & modeste submittit

HENRICUS JOHANNES SCHARPH,

*Ad d. 19. Nov: Anno salutis
restaurata MDCCLIV.*

Sacræ Regiæ Majestatis
probatæ fidei Viro.

GENEROSO

Nobilissimoq; Domino.

Dn. SVENONI

Lejonmarck.

Regii judicii

Quod Aboæ est

VICE PRÆSIDI

Æquissimo,

Ut Studiis atque Eruditionis famâ
percelebri,

Ita studiis Invigilantium

Mæcenati certissimo,

Pio animi affectu ætatem colendo,
devenerando.

Quævis

In

Sacram Regiam Majestatem
fidei Viro,

Nobilissimo Domino,

**Dn. ISAACO
PARMANDRO,**

Regii Bellici Collegii

Quod Holmiæ est

COMMISSARIO

Celeberrimo,

Literarum Æstimatori Maximo,

Meiqs

Humilimi sui Clientis

Mæcenati & Promotori honoratissimo,

Submisso Zelo æternum devenerando.

fausta.

Generosè Dn. VICE PRÆSES,

Nobilissime Dn. COMMISSARIE.

Non processissem in VESTRUM, MAGNI DOMINI, conspectum, nec hanc, tam nobilem, tam sublimem materiam elegissem, nisi me non nemo his dictis erexisset: Non tam turpe est vinci, quam quid tentasse decorum est. experturus ergo tenellas vires maxime fui sollicitus, de materia nobili, nec visa mihi dignior est alia, quam hæc de bono iudice, quam pro ingenii simplicitate elaboravi. Non minor erat cura, cui talem ingenii mei sætum consecra- rem: subiit autem convenientissime hanc mate- riam Illustri alicui iudici dedicari. Vobis itaque Magni Iudices has pagellas do, spe- rans, ne tam autoris parvitatem, quam ali- quid efficiendi voluntatem, Vosque, Mœcæ- nates, colendi, unicum studium, inspiciatis. Mibi
per-

*persuadens, huic apud Vos aliquem fore fa-
voris locum, quem etiam ante me cum gau-
dio expertos alios scio & lætor. Conservet
Vos summus omnium rerum Judex incolu-
mes, nec propere Vos nobis eripiat; ut de
tantorum Judicum præsentia, alii homines
sibi gratulari queant. Ego vero quoad sum,
maneo*

Generose Dn. VICE PRÆSES

Nobilissime Dn. COMMISSARIE

Vester

humilimus Servus

HENRICUS JOHANNES SCHARPH.

Justitiæ & Æqui-
Doctrina & jurispru-

TOTI SENA-

Favorum & Promotorum

In

Consultissimo atq; Æquissimo

Dn. ANDREÆ PRYTZ,

Commerciorum Abœens: Consuli justis-
simo, Patrono Maximo, pio zelo nunquam
non devenerando.

Fide & Prudentia Maxime Conspicuo VIRO,

Dn. FRIDERICO ZELBELL,

Minorum teloniorum INSPECTORI soler-
tissimo, Eyergetæ Optimo.

Plurimum Reverendo atque Clarissimo Dn.

Mag. ERLANDO TÖRN/

Animarum, quæ in Saltwîf Christo col-
liguntur Pastori Vigilantissimo. Nutritio
perpetim honorando,

DEUM

tatis fama Nobili,
dentia conspicuo

TUI URBICO;

caui longe honoratissimo.

Eo

Æquitatis nomine Celebris

Dn. JOHANNI SAEHLS,

Justitiæ in curia Abœnsi Consuli spectatissimo, Mœcenati quavis observantia Colendo.

Maxime Reverendo atq; Clarissimo Dn.

Dn. SALOMONI ALANO,

Pastori Ecclesiarum Eundensium in A-landia Meritissimo, Benefactori devotamente suspiciendo.

Notæ fidei, Prudentissimog; Viro

Dn. JOHANNI SPENSER.

Vectigalium per Portam Aningais Telonario accuratissimo, Avunculo honoratissimo, Benefactori æternum suspiciendo.

PROPI TIUM

Consultissimi, Spectatissimi, Clarissimi,
& honoratissimi Domini, Mœcenates
Exoptatissimi.

Accipite, Honorandi Judices, Reverendique
& Benevolentissimi Domini, hunc qua-
lemcunque rudis ingenii effectum, reci-
pите hanc prolem, benignitatisque Vestrae gremio
fovete; Ignoscite audaciae, quae me, ut hoc nullius
ponderis munus Vestris consecrarim Nominibus,
impulit, & quae in hoc scripto desideratis, ipsi-
met pro Candore vestro supplete; quae incongrue
vel male profita sunt, favoris velo tegite, cogitantes
me nunc primū in publicū doctorū apricum prodire,
quaeq; perfecta sunt cum tempore addisci, non
connasci, b. e. non statim prima vice posse
aliquod esse ab omni parte absolutum; sed ut
infantes primum reptant, deinde firmatogra-
du recti incedunt, ita. quod huic opusculo de-
est, matura forte aetas implebit. Ad cineres
usque maneo

Consultissimi, Spectatissimi, Clarissimi
& honoratissimi Domini

Vester

Obsequentissimus Cliens.

HENRICUS JOHANNES SCHARPH,

*Natalibus & Eruditione morumque decen-
tia inprimis conspicuo*

**DN. HENRICO JOHANNI
SCARPH**

labores suos

De

BONO JUDICE

Evulganti!

Sedulus ingenii pandis monumenta
sagacis,
Judice dum monstras munera digna
bono.

Ipse Tui vivum vivas, dilecte! laboris
Exemplum; specimen sic dabis ecce!
bonum,

Namque valet melius sanæ bona junctæ
voluntas

Menti, neutrius dememinisse caves.

Hæc cælo reputas jussus, dignissima cælo
Justitia, huic eris ad cœlica regna co-
mes!

*In amicitie testimonium
reliquit*

GABRIEL JUSLENIUS.

Πρὸς τὸν, τῆς εὐφύιας, τῆς εὐσηπίας, τε
καὶ τῆς εὐελπισίας ΝΕΑΝΪΣΚΟΝ,

ΚΥΡ: ΕΝΡΙΚΟΝ ΙΩΑΝ:
ΣΚΑΡΦ,

Περὶ τῶν καλῶν καὶ δικαίων τῶν δικαστῶν διαφε-
ρόντως καὶ πεπαυδευμένως διαλογισόμε-
νον, Φίλον μὲ ἀγαπήσον.

Ασφαλῶς ὅστις ζῶειν ἐθέλει καὶ ἀμέμπως
ἐν σχολῇ ἀνθρῆ ἡμῶν ἐν ἀσχολίῃ,
πρῶτα Θεὸν ἴμα, μελέπει' ἄσκει' ἀληθῆς,
τὴν τ' ἐπεικείην ἠδὲ δικαιοσύνην.
Ταῦθ' ἔοθεν διάσημος ΣΚΑΡΦΙΟΣ ἐνθεῶ θυμῷ,
εὖ καὶ ἐπισκεμένως ὅκα ἐγραψε σοφῆν
τὴν διάλεξιν τοῦ κρητοῦ περ' ἐνδικῆς ἠδὲ
ἐσθλῆς. Τῆνεκα τιν, ὧ ἐρήρη φίλε,
κρητόθ' ἐγὼν ἐπικαίρω εὐχόμενῳ μὲν ἅπαντα
ὄβι' ἀεὶ, καὶ νῦν ἐυρυμέδοντα Θεὸν,
τὸν ναίοντα ὑπέρτατα δώματα λίσσομαι εὐλο-
γείνγε
εἰσεὶ σεῦ σπασῶς θεσπεσίας κ' ἀγαθῆς.

Τ μῆς καὶ Φιλίας ἔνεκα ἐνα-
σχολῶμεν' ἐποίησε

MATTHIAS SALINIUS.
Schol. Catb. Ab. Coll.

JUVENI Præstantissimo

DN. HENRICO JOHANNI
SCARPH,

*Amico meo perdilecto, de bono Judice non
non minus belle quam eruditè
differenti.*

Conscendis cathedram Phœbi, SCARPH,
dulcis amice,
Judice deq; bono differis egregiè.
Non igitur possum laudem quin hunc
laborem,
Pectoris ex adyto prospera cuncta pre-
cans.

Ipsè Deus cœptis studiisq; tuis benedicat,
Posthac sic Themidos Tu quoque my-
sta clues.

*Affectu quam verbis prolixior
gratulabar*

SAMUEL MOSEER.

Disputatori satis strenuo nec non

Politissimo,

D_N. HENRICO JOHANNI
SCARPH,

*Suo antehac Convictori & etiamnum
Amico amicissimo.*

DUlm vagor attonitus gressus glomerans
raciturnos

*Ad juga Parnassi, Castalias & aquas,
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia
magni*

*Numinis, ob speciem sic reputata bonam.
Pulchricomus venit inde unus, cui nomen
Apollo,*

*Quem supplex venerans alloquor hisce
modis:*

*Fama, Verende Pater, nostras pervenit
ad aures,*

*(Si sit credendum hoc ambigo, meq; latet)
Masculus ut gravidum maturo pondere
ventrem,*

*Ferret, & ut dederit nobile ventris onus.
An que, mox inquit: res est notissima cunctis,
Non audita tibi est? es puer unde?
statim*

Ad.

Addidit: I procul hinc, nec sacros pollue
fontes,

Jussit de cœtu cedere forte suo.

Obsequor imperio cito me properans, ab-
ituri

Pallor membra capit, concutit ossa metus,
Sed post terga videns video mansuescere
vultum,

Jam clamat blando me revocatq; sono:
Es, ni fallor, verè aliquis de pube Lycæi
Abodici, heus, gressum comprime, siste
pedem.

Vera quidem fama est: meus eni percarus
Alumnus

SCARPH, sacra Thespiadum qui lati-
cesque sacros

Bellerophonteos teneris dilexit ab annis,
Ingenii fœtum protulit egregium.

Præterea, ne sperne meæ præsentia lingua
Fatidicæ, dixit: SCARPH probus hicce
cluet.

Pierios tandem flos nobilis inter alumnos,
Et quondam patrii non leve nomen
agri.

Expertus placidum Patronum, vadere
cœpi

Exemplò paulò liberiore pede,

Atque novem vidi præstantes arte so-
rores,

Sed queis non facies omnibus una fuit;
Nec diversa tamen, qualem decet esse So-
rorum;

Has Deus affatus vocibus hisce fuit:
Præmia Vos Nympha meritis decernite
digna.

Cultori nostro SCARPH, Mora nulla fuit;
Fit plausus, suavis vox est in vertice
Pindi,

Turba novena Deum carmina lata canit,
Promittens jamjam pulchram contexere
laurum.

Quæ cito circumdet Te, præcor, hisce vale!

Sic candorem fidi pectoris te-
statum facere voluit

ALBERTUS SPENSENIUS.

Ode gratulatoria.

Arbiter legis bonus atque clemens
Subditis certè dabit æqua jura,
Impios motus cohibebit, hostis
Vim violentam.

Hi, puto, mores decorant politè
Judicis spartam; decus est forense
Hincce, quem tali Themis erudivis
Vivere lege.

Ipsius munus rudis at quid amplum
Persequar multis? quia plura nobis
SCARPH satis magno studio explicata
pagina monstrat.

Hinc piis cœlum precibus fatigo,
Ut DEUS cœptis benedicat almus:
Obregatque olim caput hoc corona
aurea cœli!

*Quam gratulabundus
adjecit*

MATTHIAS SIMOLIIN.

Ab.

Quid tua commendem studia assiduumque
laborum?

Hæc sunt nota, reor, SCARPH Patriota,
satis.

Quidque tuum celebrem ingenium pretiosus auro?
Divitis ingenii munera magna tui
Ostendit cunctis hæc dissertatio docta,
Qui mihi non credit perlegat hanc, rogo.
Barbica quid cessas mea vilis fundere vota?
Quid latitas trepidans? verba canora cane.
Grator progressus tantos, conamina tanta
Sim licet Aoniis non madefactus aquis.
Cursu contendas rapido in stadio studiorum,
Præmia digna feres, laureaserta feres.

Hæc pauca, non ut debuit, sed
ut potuit, puerili concin-
navit stilo

JOHANNES SPERMANN
Aboën.

CAPUT I.

§. I.

Xtra omnem
vel dubitationis
vel disputationis
aleam positum
est, DEUM ES-
SE, qui, quic-
unque jam sunt
vel olim fuerunt,
creavit, creata-

que indies sustentat, atque pro ea, qua
est omnipotentia & sapientia, providen-
tiae suae oculo, qui est ipso sole clarior,
contemplatur & dirigit. Hunc ordinem
inter homines ipse constituit, ut essent
qui reliquis imperent, & qui Imperanti
obtemperent; constituit Reges in Terris,
qui vastam hanc familiam, pro ratione
crediti talenti administrabunt, leges da-
bunt, datas, prout Regno & imperio no-

xias & utiles, confirmabunt vel rejicient. Ferrum habeant necesse est, quod vel tempore stringant, vel cum despectu non gestent, benemeritos honorent, inferiores tueantur, divitibus non injurii, pauperibus non desint; Ut autem omnia rite gubernentur, habet Magnus quilibet Naucerus, alios, qui partem oneris in se derivabunt, eosque circa totum imperium dispersos, qui in suo quivis loco, hominum vitam ad præscriptum legum conforment; distinguit in superioris & inferioris fortis Rectores, ita ut mutuam sit inter hos quoque imperium, alii audiant, alii audiantur, ut sic juncta opera nullus in toto imperio locus negligatur, constituit Rectores Provinciarum, Diasteria ordinat, cuilibet urbi suum Senatam præficit.

§. II.

PRæmittendum adhuc arbitramur non nihil de judiciorum Autore DEO, qui ipse quoque in Scriptura Sacra non semel homines judicasse legitur. Utpote, qui primos homines in Aureo illo seculo, à concreata suâ integritate deficientes, in horto examinat: Quis te nudum tibi dixit? non edisti de fructu vetitæ arboris, cujus esum tibi interdixi? cui Adam, foemina, regerit, quam

quam mihi dedisti, de ea arbore mihi exhibuit ut ederem: Fœmina interrogata cur id fecisset, serpentem sibi imposuisse queritur. Atque sic omnibus examinatis, Adamo operosam agriculturam, Evæ difficilem partum, serpenti reptandi incommodum injungit, totumque quod creavit, opus, maledictionis fulmine icit. Sic Babelicam turrim præaltam ædificantes, qua se, si nova aliqua aquæ vis ingrueret, cœlitibus quasi miserent, visurus, hoc, judicaturusque descendit DĒus, atque sic eorum temeritate pensata, linguam confudit. Pari ratione Sodomam & Gomorram DĒus examinavit, cognoscens, utrum illic ea peccata essent, quæ cœlum quoque fatigaverant, an non? ut hæc sibi innotescerent. Quia & Israelitarum miseriam DĒus vidit, proinde Mosi suam voluntatem aperit, se scilicet ex ista hac captivitate eos liberaturum, Mosemque huic operi Ducem velle, qui eos a Pharaone manumissos, in terram amplam melle & lacte abundantem duceret. Ut evincamus, Judices & judicia esse licita, Deoque placere, sequentia exempla, utpote à Piis hominibus patrata, contemplemur: Moses populum DĒi judicabat, sique plebs aliquo consilio egebat, illud a DĒo impetravit; cum autem diu satis hoc muneris

solus execuisset, tandem probos Viros, Pios, Veraces, avaritiæque ocores elegit, quorum hos mille, alios centum, quosdam quinquaginta, nonnullos decem hominibus præfecit; hi autem omnes in consortium laboris vocati, graviores causas Mosi relinquebant, leviores ipsi judicabant. Idem Moses pro nobili officio condemnabat maledicentem, eumque, quia præceptum à DEo erat, extra castra lapidibus obruebat. Josaphat, Rex justitiæ & Pietatis nomine decantatissimus, Judices circa totum Imperium disposuit, quos officii admonitos docuit, non hominum sed DEi judicium administrare essent ergo Pii, sibi que sedulo caverant, DEus enim injustitiæ, personarum & donorum acceptionis nescius est.

§. III.

PRæterea in V.T tam Levitiæ & Sacerdotes, quam Judices sententias populo dare tenebantur. Sacerdotibus etiam lepra vel alia quacunq; tabe infectos conspicerè, hominumq; interdicere consortio; sanitati autem restitutos, in cœtum aliorum admittere, puerosque pronuntiare, in mandatis erat. Samuel Propheta, verbi Divini indefessus Prædicator, rerumque futurarum mire præscius, Populum DEi quoad inter illum fuit, judicabat, Parentisque instar eos cum

monebat, tum ab iis colebatur; hic sacer
 Mysta à DEO arduarum rerum explicatio-
 nem adjunctis precibus sacrificiis, elicuit,
 tandemque venerabili senio confectus, fi-
 lios suos tam honorum quam laborum
 hæcçessores constituit, cæterum propter
 eorum vitia, Israëlitas Regem flagitantes,
 Ethnicis comparari cupidos, voti damna-
 vit, Saulemque rite jussu DEI unctum huic
 petulcæ plebi dedit,

§. IV.

JAM propius ad institutum accedendum,
 Judicem considerabimus. Quo autem
 plana fiat via eum cognituris, necessarium
 ducimus definitionem Judicis præmittere;
*Est autem Judex persona a Majestate vel
 directe vel indirecte ad disponendum & de-
 cernendum instructa, de certis Reipublicæ
 negotiis, cum facultate exequendi.* Deri-
 vationem hujus vocis, Judicis, sponte o-
 mittimus, utpote quæ facillimæ est inda-
 gationis, & ubique obvia; Nunquis ejus Ju-
 dicis sit finis, exponemus: *Justitia hæc est.*
 Quam sic Aristoteles definit: *Justitia est* ^{l. 5. Eth.}
virtus, qua homines sunt idonei ad ea, quæ ^{6. 1.}
justa sunt, eademque agunt & volunt.
 Justitiæ multas esse divisiones nemo igno-
 rat, quas nos, ceu ubique apud Ethicos

occurrentes sicope præterimus, nos justitiam universalem hic tantum considerandam proponimus, quæ sit & circa quid versetur. Occupatur autem circa omnes, omnium Legum virtutumque actiones, quæ ad extremum finem, nempe salutem reipublicæ, hac directrice contendunt atque collimant. Justitiam omnium virtutum esse præstantissimam, mundique totius fomitem constat, quippe quæ alios, ne justæ potentia ac domini cancellos transeant, cohibet, aliis justam erga Potentes reverentiam injungit, subjectorum petulantiam, vel mitius, libertatem astringit, adstrictamque tam in Imperantis quam parentis utilitatem dirigit. Nihil Justitia melius, quæ Principatum inter virtutes tenens, ornant earum chorum maxime; (a) Est certe thesaurus omnium virtutum, (β) est præstantissima, optima, perfectissima, (γ) splendidissima, virtutum omnium Regina & Domina; (δ) summa virtus aut fons virtutis, (ε) medicina animæ, sine ea nec regi, nec subsistere quidem mundus potest. Sed ut hæc est virtus evidentissima, ita difficilima quoque, cum quælibet virtus suam habet difficultatem, hæc una, cum virtutibus reliquis, quas omnes in se comprehendit, earum difficultatum molem excipit; difficilima quoque

a) Pythag.
 b) Aristot.
 γ) Cic.
 δ) Laert.
 ε) Pluarch.

que ab Aristotele (ζ) audit, idque in pri- C. 2.
 mis ea de causa, quia ejus maxime circa (η) vi
 alios homines usus est, (η) atque ad alios *Vende*
 potius quam ad nos ordinatur. *Phil.*
 DEUS societatum publicarum columen *Mor.*
 esse voluit. Huc quadrat illud Catulli: (θ) *de're*

*Sed postquam Tellus scelere est imbuta ne-
 fando,*

*Justitiamque omnes cupida de mente fu-
 gârunt;*

*Omnia fanda nefanda malo permiffa fu-
 rori,*

*Justificam nobis mentem avertere Deo-
 rum.*

vitâ
 28: S
 (θ)
pigr.

Hac submota, solia Regum vertuntur atq;
 terræ devastantur; Imperiorum vastissimo-
 rum atque validissimorum ruinae hanc cla-
 dem nobis prædicant.

§ V.

NON sine causa Veteres Philosophi ju-
 stitiam crediderunt Jove natam,
 atque in cœlis rerum humanarum
 arbitram sedere. In eis Chrysippus:
 ἔ γάρ ἐστιν εὐρεῖν τῆς δικαιοσύνης ἄλλην
 ἀρχὴν, ἔδὲ ἄλλην γένεσιν, ἢ τὴν ἐκ τοῦ Διός,
 καὶ τὴν ἐκ τῆς κοινῆς φύσεως. Ἐντεῦθεν
 γὰρ δεῖ πᾶν τὸ τοῖσιν τὴν ἀρχὴν ἔχειν ἐν
 μέλλομένῃ ἢ εἶναι ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Quid?

imo tanta est vis justitiæ, ut teste Cicero,
 l. 2. ne (1) nec illi quidem qui maleficio aut
 officio: scelere pascuntur, possint sine ulla parti-
 cula justitiæ vivere, nam qui ab eorum
 quopiam, qui una latrocinantur, furatur
 aliquid, aut eripit, is sibi ne in latrocinio
 quidem relinquit locum: ille item, qui
 Archipirata dicitur, nisi æqualiter prædam
 dispertiat, aut interficiatur a sociis, aut re-
 linquatur, quin etiam leges latronum esse
 dicuntur, quibus pareant, quas observent.
 Cum igitur tanta vis sit justitiæ, ut ea etiam
 latronum opes augeat & firmet, quantam
 ejus vim inter leges, judicia, & instituta
 reipublicæ fore putamus.

§. VI.

Sed nec Immediato ab ipso DEO fluunt
 leges & justitia, sed intervenit aliud, sci-
 licet *Lex Naturalis*, illa autem Deo suum
 principium debet, quicquid enim homines
 faciunt, si *legi naturali* contrarietur, non
 potest sibi constare, hæc enim fundamen-
 tum petrosum est, cui nixa justitia civilis
 firmo stat talo, hæc est fons & scaturigo
 omnis juris, ex ista ratio produxit, quic-
 quid justum est. Ut omnia naturalia, ipse et-
 iam homo, finem illi dant, cui principium
 debent, sic, quæ justitiam constituunt, ad
 pri-

primam normam atque existendi principi-
um recidunt. Tandem causa, siue rectius
norma justitiæ est certa aliqua lex, quæ mo-
dum & formam inquirendi puniendique a-
licujus delicti præscribit, in hoc negotio
virtutem suam exerit justitia, cum accusa-
tum vel defendere, atque causa cognita,
si falso infimusatus sit criminis, absolve-
re tenetur, vel contra, si delicti, cujus ac-
cusatur, reus sit, severe nocentem puniat,
unumque pro multis, intrepidè tollat; sati-
us enim est unius membri jactura, reliqui
corporis perniciem evitare, quam illius in-
utili conservatione, toti corpori interitum
accelerare; sic eum fas est submovere, qui
vel publicam vel privatam impugnat quie-
tem, ut in ejus facinus publico judicio ex-
emplum statuatur, quo alii horum exem-
plo commonefacti, similibus flagitiis
abstineant.

§. VII.

HÆc de justitia, qui est finis Judicis,
jam ad ejus requisita deveniendum.
Omnes actiones hominum includuntur his
vocibus: *Εὐσεβῶς, δικαίως, καὶ σω.* *Εὐσε-*
φείως. εὐσεβῶς, pie in DEum debet Ju- *Γῶς.*
dex vivere, *primum* gratias agendo, quod
se hominem esse voluit, quod se voluit

hominem esse prudentem, quodque se hoc sancto munere sit dignatus, aptumque fecerit, qui possit jus populis dicere, eorumque actiones Legi Divinae, naturali & civili conformare; *Tum* rogando, illuminari intellectum, ut remota erroris nebula veritatem queat investigare, rerumque subtilium connexionem felici indagare sagacitate; praestantiori indiget iudex intellectu, cum iam non occupari velit veritas in humanis actionibus, sed multo labore inquiri, hinc ab ipso Iudice quoque desideratur ut sit vir bonus & innocens, quod *δικαίως* ζῆν; innocentes erunt, qui hoc sacrum administrabunt munus, ne forte cum alios iudicabunt, ipsi damnentur. Velejus Patreulus ita vult regnantium vitam esse affectam, ut ne in ea levissima quidem suspicio hæreat: id nos adieciimus de Iudicibus, flagitiis nobiles si ad hanc dignitatem evahantur, ab omni iustitia sunt alienissimi, idcirco alii inscitia & ruditate peccant; alii malitiam, affectu, qui barbarum animum consequi iustitiam abjurant. Superest, ostendamus, quomodo *σωφρόνως* Iudex debeat vivere. Elucet in iudice maxime temperantia, quæ in iudice etiam alias exercitatissimo si desideretur, nihil valebunt leges, Ergo ut hora

δικαίως

σωφρόνως

matutina iudex tribunal conscendat, atque ante meridiem, & quidem sub die peragat iudicium, vult Saxo; (x) idque propterea, quia multi vino à meridiè op-
 (x) i
 saxon
 gl. u
 art. 6
 1. 3.
 (λ) E
 28. v.
 (μ) P
 31. 4.
 (v) S
 19. 2.
 plati insaniunt & de efficaci potu sunt impotentēs. (λ) Sacerdotes enim & Prophetæ insaniunt ex efficaci portione, insaniunt in Prophetis neque recte iudicant. Hinc egregium iudicibus monitum. (μ) O Lamuel cave des Regibus vinum, Principibusque efficaces portiones, ne bibentes iustitiam despiciant, egenorumque causam perversant; Vinum enim & mulieres sapientes delirare faciunt; Ne ergo aspiciant vinum, quia rubet, generosumque adparet in vitro, facileque bibitu est, cum tandem tamen instar serpentis feriat, atque instar viperæ pungat. Hanc igitur vitiorum syrtem qui Iudex evitare didicit, tam bonam famam, quam recti conscientiam sibi acquirit.

§. VIII.

Tantum de iis virtutibus, jam aliquid de Magnanimitate adijciendum, quæ quoque ad constituendum bonum Iudicem concurrat; ut Iudex, licet malevolorum & perversorum hominum garrulitate sibi detrahi sentiat, latus suum ab hac procel-
 læ

Sen. læ vi non dirutum iri confidat; (E) Si magnanimus fueris nunquam judicabis tibi contumeliam fieri, de inimico dices non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit, & cum illum in potestate tua videris, vindictam putabis non vindicasse, cum potuisti, scio enim magnum & honestum vindictæ genus esse ignoscere, magnamque fortunam magnum animum decere, cujus est proprium, placidum esse & tranquillum, & injurias ac offensiones altè despiciere.

§. IX.

NEc prætereundum, Judicem moraliter considerantibus, quantum ei accedat ex taciturnitate, quippe eas res agit, quas necquidquam vel mulieribus vel præconibus in foro dicere salubre est; unam linguam, duos autem oculos, duasque aures *summus naturæ artifex* homini dedit, sed ne hæc unica quidem licet Judici pro lubitu uti, quippe in multisloquio non abest peccatum, dentibus inclusa erit lingua, rationi sermo.

§. X.

Cæterum quid multis? omnes virtutes in Judice lucebunt, hicque erit omni-

um virtutum compendiolum exemplar, in hoc speculo reliqui suam vitam contemplabuntur & corrigent, atque ad hujus conformitatem maculas omnes expolient, quomodo enim omnia vitia omniaque peccata, cum levibus graviora, poterit Judex punire? quomodo virtutum assiduos cultores juste poterit remunerare? ni de suo exemplo illorum poterit advertere gravitatem, harum contemplari jucunditatem. Imo, si in iudice, ceu capite, vel minimus sit defectus, quid dereliquis membris fiet, totum certe corpus laborabit; Regis enim ad exemplum totus componitur orbis, sic pro cujuslibet Judicis, vel virtutibus vel vitiis, totus hominum cœtus plerumque temperatur. Ut, qui in templo præcinit, si male cantum præiverit, totam harmoniam temere confundit: talem quoque cacophoniam hic oriri, necesse est. Inter Græcos ea est in eligendo iudice attentio, ut ne sordidum quemlibet ad id fastigium promoveant, sed in aliquem ætate proVectum, experientiaque notabilem, communi eant suffragio, hunc, quocunque volet, reliquæ indefessæ sequuntur, si substiterit, subsistunt, euntem eomitantur, imperantem venerantur.

§. XII.

ID quoque Judiciorum Candidatis inculcandum, caveant, opibus, vel astu, vel quocunque illicito medio, judicandi potestatem acquirere, ne sub favo mellis, presentissimum lateat venenum. Spontaneum & maximè laudabilem ordinem servabant olim Mystæ, qui juncta opera DEO alicui operabantur; uni de collegio fecere annum in se imperium, idque liberè, non emtis aut turbulentis suffragiis: Grave huic Patri erat munus, quem ab otio communi prohibebat ejusmodi præfectura, solaque spe redeundi anno exeunte in ordinem, difficilem curam interpolabat. Tanta autem religione cæteri huic obsequebantur, ut hunc putes in animos eorum inspexisse, eisque imperasse, quod sponte malebant.

§. XIII.

Hæseramus jam aliquantulum in contemplatione Judicis Ethica, nonnullos in eo requisitos mores exhibentes, tædiosum autem foret, nec cum instituto brevitas conveniret, si plures cumulare; Jam ad qualitates intellectuales memet conferam, inque eis primam pono *Jurisprudentiam*, quæ ita necessaria in bono *Judice* est, ut, aut ea præditus esse debeat, aut
 Judex

Judex esse nequeat, idque exinde, quia nec omnes artem judicandi sciunt, nec qui sciunt, adversus perturbationum caluumque vim satis constantes & considerati sunt, igitur, cognitis Judicum defectibus, ex legibus ipsis, regulam civitati, præsidium civibus, obsequiique modum constituere oportuit: Harum omnium constitutionum & privilegiorum exquisitam Judex habebit cognitionem. Nec legum exterarum pentus sit rudis, quo ex iis quoque aliquod suo officio utile eliciat. Pessime ergo sibi met consulunt, qui tam vasto mari se sine pyxide nautica committunt, arietantibus se fluctibus temerè offerentes: h. e. qui tam nobile officium sibi injungi passi sunt, cum tamen tantæ difficultatis capax cerebrum non gerant, inde non mirum, si errorum irreparabilium sæpenumero se implicent labyrintho, temeritatisque non injustas dent pœnas, litem quoque faciant suam, & sic teneantur ex quasi maleficio, exemplo aliis, ne huic spartæ, quæ tam ardua est, inutiles immineant, sufficientemque & peritum, non tironem, qui in tribunali demum discere incipit, hoc munus postulat.

§. XIV.

DEcet autem Judicem & incumbit ei, ne parti læsæ ultra modum faveat, nec pro

pro gravissima causa, poenam vel omittat vel mitiget; nam si reo plus justo Judex faveret, in immensum scelerum excreceret cumulus, speq; impunitatis male feriat ad flagitia invitarentur. Sed nec actori nimia conniventia spiritus addat, ne eum ad persequendum reum, fortasse infontem, instiget; nam sic depravati hominum mores infontibus insultarent, nec ab incursione improborum quisquam sibi polliceretur securitatem. Ex æquo itaque pars est audienda utraque, nec magis accusantium quam defendentium rationibus judiciis pateant aures, (o) Notenturque sedulo tam liberantes quam damnantes rationes æquè, nec ulli parti jus suum claudatur aut coarctetur. Cæterum ita jus dicat, quasi partes in judicio litigantes ignoraret, quemadmodum justitiam velatis oculis simplicitatisque linteo constrictam pingimus, gladium quoque adicimus, qui suum cuique tribuens cuique actioni imminet, interque litigatores, de quo in diversum eunt, partitur. Nec satis est Judici, sententiam dicere juxta ea, quæ a partibus proferuntur, nam uterque suæ causæ, quod fieri potest, studet; sæpe quoque fit ut simplex, atque usitatæ in tribunalibus eloquentiæ ignarus, in peritissimum inimicum

vid:
oodev.
10f. &
ron:
s de
on sifto.
hic
onass:

incidat, causamque, licet justissimam, satis nequeat Judici demonstrare, atque sic causa cadat, hic judex causam simplicioris perpendat, alteriusque ruminetur, in quo sit cardo controversiæ probe videat, quibusque rationibus imperitior se possit defendere. Atque sic procedens, utriusque partis allegationes & rationes sine affectu expendit, affectus enim sunt tanquam hostes, in aditu consistentes, eodem aliquem prohibitori; cogentes cum alios cursus suscipere, atque a recto tramite fortasse aberrare.

§. XV.

Quam autem necessaria legum observatio est, tam perniciosa quoque res est, earundem perversa interpretatio; sunt multi otiosi & inepti LL. recessuumque verbales scrutatores, atque verbis, quæ cum ipsa re minime sunt congrua, ineptam, & justitiæ extreme adversariam, extorquent sententiam. Non ergo tam verba textus sunt attendenda, quam Legislatoris sensus, qui quamlibet in specie rem, compendio non potuit includere.

§. XVI.

Festinationem Judex sedulo evitabit, ut per plenariam inquisitionem explorata veritate, sententiam ferat: Festinatio enim

est noverca tam consiliorum, quam eruditarum cogitationū, quia nihil plerūq; festinando bene agitur; Ordinis autem DEus, quælibet justo ordine vult exsequenda, cuique etiam rei peragenda spacium reliquit. Quia & festinationis exempla infelicia pleraque sunt, atque damnum, nulli magis, quam ipsis accelerant. Ergo festina lente, inquit Octavianus Cæsar AUGUSTUS.

§. XVII

ESt ex adverso æque manifesta perniciēs, importuna scilicet, in iudicando cunctatio, qua sic torquentur sæpe litigantes, ut gravius sit vincere, quam statim damnari, articulatiq; & lente discerpantur, qui semel perire poterant, atque ita immani dilatione pereant litigantes: transeunt aliquot anni, nec dum quidquam, quod liti finem spondeat, comparet. Hæc certe cunctatio à perversis in eximium auxilium inventa est, ne scelera puniantur, quæ fortasse, vel à divitibus, vel à Judicum amicis commissa sunt. Ergo fides & ars Judicum ex sedulitate æstimanda, in sudore enim vultus vult DEus tam Judices, quam alios homines, victum parare, neque ulli, si quid acquirere volunt, labori parcere; Improbo labore atque summa attentione Judex in quamlibet causam in-

qui-

beat.
tist.
brist.
Iacob.
p. m.
439.

quirit, ut sic debito fine (veritate) potiatur, sententiamque in neutrum latus claudicantem queat colligere; ex hoc enim tanquam *χρηματισμόν* populus sua fata expectat.

C A P. II.

§. I.

REquisita Judicis hæc fuerunt, quæ superiores implevere paginas, jam ad ejus officium memet accingo; atque, antequam vel limen ingredior, distinguo, ceu communiter fieri solet, inter *Officium Judicis Nobile & mercenarium*, quorum illud dicitur esse, quod per se stat, non deserviens actioni, & a Judice, sua, h. juris autoritate exercetur, etiam si nulla proponatur actio, nec ulli litigatores suppetant: Hujus officii partes & species jam exponemus; Id primum videbit Judex, præcipue superior, ut æquitatem in judiciis servet: cum inferior stricto jure judicare tenetur; per nimiam etenim justitiam, non levius quam per injustitiam, in jus peccatur; ab utraque enim parte justitiæ extrema illi sunt contraria, summum quippe jus, sæpe summa *Cicer. lib. 1. off. ad mentem saniorum secundum conscientiam, nec tamen contra allegata & probata, judicabit; ut enim homines sumus, ita*

nihil humani à nobis alienum est: Judices ergo, qui quoque sunt homines, semper tam se quam alios id esse cogitabunt, ne quid ultra quam humanitatis memoria permiserit, committant, (ρ) ἢ ὡς ἡ ἀρεβολὴ κακὸν (σ) vitium est ubique quod nimium est.

§. II.

per. ad Nicol. **O**ptimum certe est servare modum, sed quoniam is non facile invenitur, malis citra subsistere quam ultra progredi, medioeritatis enim vis magis in eo, quod paulo angustius, quam in eo, quod nimium est, cernitur. Noli esse multum justus, neque plus sapiens quam necesse est, inquit Eccles:

§. III.

Quod proporro concernit officium Judicis Mercenarium, dicitur id esse quod per se non stat, sed deservit actioni, & cessante actione, cessat hoc quoque officium Judicis. Apparet itaque differentia inter officium nobile & mercenarium poni, quod nobile non inhaereat mere actionibus, sed cessantibus actionibus nihilominus pro nobili officio judicet, mercena-

cenarium autem circa nudas actiones versetur, iisque cessantibus esse desinat. Uterius si quærat a quoquam Politicorum, in quo exercetur hoc mercenariū? Respondebit, in decernendis citationibus, recipiendis aut repudiandis libellis, audiendis responsalibus, & dandis dilationibus consistere: Quia in actionibus sæpè contingit, ut tam actor quam reus differri petant sententiam, producturi ad iudicium testes vel testimonia, quæ forte non adeo ad manus esse possunt, sua tamen præsentia Iudicem informare; dilationem ergo partibus iudex concedet, siue id flagitent, siue rite iudicandi necessitas suadeat, hæc autem dilatio certis circumscribenda est limitibus, ita ut ad dictum diem litigantes in iudicio adpareant, omnibus requisitis instructi. Id autem nonnullis adhuc advertendum, iudices inferiores adeo juri & legibus esse adstrictos, ut ne latum quidem unguem liceat inde recedere, sed stricto jure res sibi competentes iudicare, ut juris & legum innotescat vis, nec baculus in angulo legum codex credatur; si autem circumstantiæ prohibent iudicari, vel sententiam, plus legum quam justitiæ continere, evincunt, id superiori hic Iudex indicet, quod supra demonstratum.

§. IV.

Inter partes officii mercenarii collocari quoque venit rei iudicatae atque sententiae executio, quae tam necessaria est quam lex, quid enim ab adversario quis vicit? sententiam, mera verba: quis laesae parti expensas restituet? nisi executio sententiam latam, actionemque vim rei iudicatae adeptam, expleat: quae scelerum esset poena, si sola sententia ea puniret? Fit autem executio iussu Magistratus, ad petatum partis, atque imploratum iudicis auxilium, ut sine in actione obtento, nempe restitutione bonorum, vel immissione in aliquid, potiat, vel denique poena, sive pecuniaria, sive corporali succumbens afficiatur. Si autem intra definitum tempus succumbens victori rem iudicatam non restituerit, vel vadimonium non dederit, incumbit iudici, per Executores parti succurrere, atque succumbenti rem, de qua in jus itum, impensas quoque & temporis actione absumpti refusionem, extorquere.

§. V.

Hunc qualemcunque ingenii foetum, Candide Lector potius voluntati, quae quod effi-

efficere potuit, non intermisit, quam facto,
 quod si non docte elaboratum, propria ta-
 men simplicitate contextum, imputato;
 memor, neminem unquam primum speci-
 men adeo erudite concinnasse, ut non com-
 pareat, eum nunc primum in publicum pro-
 diisse; gratius ergo nihil contingeret, quam qui
 errorem observaverit, & amicè mihi
 indicatum correxerit, De
 cætero,

GLORIA SIT PATRI, NATO SIT GLORIA
 SANCTO, GLORIA SPIRITUI, TRIADI SIT
 GLORIA SACRÆ.

AD JUVENEM

Literis & bonis moribus affabrè effectum,
Præstantissimum Dominum

HENRICUM JOH: SCARPH,

De

BONO JUDICE

Eruditè differentem.

E Gregiè pingis, Momo quoque judice,
JUDEX

*Quis BONUS est, nostri portio pul-
chra chori.*

Sit justus, pietatis amans, imitator honesti:

Sit pariter legum consiliique potens:

Sit scelerum vindex æquus, custosq; bonorum,

Judex qui cupiet nomina clara boni.

*Singula quid referam? laudandi, hæc pagina
cultæ,*

Judicis officium, quâ decet arte, docet.

Pergito sic sacris Musarum porrò litare:

Arbiter Alcithronus præmia largæ dabit!

Depereram

H. G. L. S. F. M.